

RASTLINE ZA ZELENO GNOJENJE - ZA OBOGATITEV TAL S HUMUSOM

Rastline za zeleno gnojenje lahko sejemo od spomladi do jeseni kot glavni posevek ali kot strniščni dosevek, ki ga sejemo po pravilu glavnega posevka (npr. po žetvi žit, krompirja,...). Rastline za zeleno gnojenje imajo večstranski pomen pri obdelovanju zemlje. Stalna pokritost tal z rastlinsko odejo preprečuje negativne vplive dežja, sonca in vetra na strukturo tal, **zmanjšuje izpiranje hranil ter zavira razvoj in širjenje plevela**.

Z bogatim koreninskim sistemom dosevki **povečujejo delež organske snovi** v tleh, **izboljšujejo strukturo** in mikrobiološko aktivnost tal, **metuljnice pa še dodatno bogatijo tla z dušikom**. Obogatitev tal z organsko maso je še posebej pomembno na njivah, kjer ne zaoravate hlevskega gnoja ali slame. Ob povečanju humusa oz. organske mase v tleh povečujemo tudi zalogo C - ogljika v tleh in tako pripomoremo k vezavi CO₂ in blaženju podnebnih sprememb.

Gospodarski pomen dosevkov je tudi v pridelavi kakovostne in poceni dodatne voluminozne krme, kar bo letos še posebej prišlo prav, saj so zalog krme po lanskoletni suši ni. Cvetoče rastline (facelija, ajda, bela gorjušica) so pomembne tudi kot medonosna čebelja paša. Nekateri dosevki tudi **zmanjšujejo okuženost tal z nekaterimi škodljivci** (npr. bela gorjušica za nematode). Zaoravanje križnic (krmna repica in ogrščica, bela gorjušica) in sudanske trave učinkovito **zatira strune (biofumigacija)**, ki delajo vedno večjo škodo.

Z dosevki za ozelenitev njiv preko zime **preprečimo erozijo oz. odnašanje zemlje zaradi vetra in vode** ter izkoristimo preostali dušik v tleh, da se ne izpira v podtalnico.

Priprava tal in setev

Predsetveno pripravo tal za rastline za zeleno gnojenje opravimo spomladi ali po pravilu predhodnega posevka. Poleti to opravimo čimprej po žetvi, zato da ohranimo čim več vlage v tleh. Tla minimalno obdelamo ali plitvo (15-20 cm) preorjemo. Če orjemo, moramo brazdo takoj zapreti in prerahljati gornji sloj, da ne izgubljammo vlage iz brazd. Setev opravimo z žitno sejalnico ali trosilnikom rudninskih gnojil. Po setvi zemljišče povaljamo, da omogočimo boljši stik semena s tlemi ter tako hitrejši vznik. V kolikor so tla po žetvi žit presuha za obdelavo in vznik dosevka s setvijo počakamo do prvega dežja oz. do konca poletne suše.

Gnojenje

Rastna doba strniščnih dosevkov je kratka. Ob setvi dosevkom gnojimo glede na založenost tal in gnojenje predposevka ter glede na željen pridelek zelena mase. Če smo glavnemu posevku že dobro pognojili gnojenje običajno ni potrebno. Večinoma dosevki potrebujejo okoli 60 kg P₂O₅/ha in 80 kg K₂O/ha. Potrebe po kaliju in fosforju lahko pokrijemo že pri gnojenju glavnega posevka. Za gnojenje z dušikom se odločimo na podlagi potreb posameznih rastlin oz. če želimo za krmo večji pridelek. Metuljnic ne gnojimo z dušikom, saj same vežejo dušik iz zraka za svojo rast. Za gnojenje uporabimo lahko domačo gnojevko.

Rastline za zeleno gnojenje primerne za setev spomladi

V spomladanskem času v aprilu in maju pridejo v poštev za zeleni pokrov preko leta in za podoravanje jeseni za obogatitev tal z organsko maso sledeče rastline oz. kombinacija rastlin z veliko listno maso in enoletnimi metuljnicami.

Odpornost na sušo je največja pri obeh deteljah. Ostale rastline za podor (npr. krmna repica, krmna ogrščica,..) sejemo kasneje, ko se dan daljša.

Bela gorjušica (*Sinapis alba* L.)

Je enoletna rumeno cvetoča rastlinska vrsta. Ima močan koreninski sistem, zato je odporna na sušo. V tleh zmanjšuje prisotnost ogorčic in strun. Belo gorjušico sejemo od spomladi do septembra na globino 2 - 3 cm ter na medvrstno razdaljo 15 - 20 cm. Za hektar potrebujemo 20 - 25 kg semena. Sorte: Zlata, Achilles, Torpedo, Severka, ...

Facelija (*Phacelia tanacetifolia* Benth.)

Je neprezimna enoletnica s šopastimi koreninami. Ima hitro začetno rast, zato hitro prekrije tla in zavre rast plevelov. Facelija je tudi odlična medonosna vrsta in ne spada med metuljnice. Prvi cvetovi se pojavljajo že po šestih tednih. Za setev facelije potrebujemo 12 - 16 kg semena/ha. Sejemo od junija do sredine avgusta na globino 2 cm ter na medvrstno razdaljo 15 - 20 cm. Sorta: Balo, Lilla, Stala, Natra,....

Priporočene setvene količine neprezimnih dosevkov za zeleni podor:

Rastlinska vrsta	Setvena količina v čisti setvi – kg/ha
OLJNA REDKEV (<i>Raphanus sativus</i> L. var. <i>oleiformis</i>)	25 - 30
BELA GORJUŠICA (<i>Sinapis alba</i> L.)	20 – 25
FACELIJA (<i>Phacelia tanacetifolia</i> Benth.)	12 – 16
JARA GRAŠICA (<i>Vicia stiva</i> L.)	120 – 160
ALEKSANDRIJSKA DETELJA (<i>Trifolium alexandrinum</i>)	25 – 30
PERZIJSKA DETELJA (<i>Trifolium resupinatum</i>)	20
MUNGO (<i>Guizotia abyssinica</i>)	8 -10
Ajda	60 – 90

Primeri mešanic, ki jih še bolj priporočamo kot setev v čistem posevku:

Vrsta	% v mešanici	Setvena količina– kg/ha	Opombe
1. Oljna redkev +	60 %	15	samo za podor
Facelija +	20	3	
Aleksandrijska detelja ali Perzijska detelja	20 ali 20	5 ali 4	

2. Bela gorjušica +	60 %	13	Podobna kot o. redkev
Facelija +	20	3	
Aleksandrijska detelja ali Perzijska detelja	20 ali 20	5 ali 4	

3. Bela gorjušica ali oljna redkev +	60 % 60	13 15	Podobna kot oljna redkev
Facelija +	20	3	
Jara grašica	20	24	Lahko tudi za krmo

Vključitev vsaj 20 % enoletnih metuljnic v mešanici je priporočljiva tudi zaradi bogatitve tal z dušikom in globljih korenin kot jih imajo facelija, gorjušica in oljna redkev.

Primer mešanice z mungom je aleksandrijska detelja + facelija + mungo (mešanica brez križnic), setvena norma je 12 kg/ha. Mungo je nova neprezimna vrsta, ki je primerna tudi za zeleno gnojenje in je odporna na sušo.

Facelija (*Phacelia tanacetifolia* Benth.) in mešanica s sončnicami

V posamezne mešanice lahko poleg ajde, posejemo tudi sončnice, za bolj barvito in boljšo čebeljo pašo.

Anka Poženel, univ. dipl.inž.agr.

KGZS, Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica, april 2023; Svetovalni list v okviru projekta Manj je več

Projekt Manj je več je sofinanciran s sredstvi Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. Za vsebino so odgovorni partnerji: LAS Posavje, RRA Posavje, Občina Sevnica in JZ Kozjanski park. Organ upravljanja, določen za izvajanje Programa podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014-2020, je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Za vsebino je odgovoren Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica in LAS s CILjem.